

Sygn. akt III AUa 396/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 października 2015 r.

Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Lucyna Ramlo
Sędziowie:	SSA Jerzy Andrzejewski (spr.) SSA Michał Bober
Protokolant:	stażysta Sylwia Gruba

po rozpoznaniu w dniu 8 października 2015 r. w Gdańsku

sprawy M. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o prawo do emerytury

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku VII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 25 listopada 2014 r.,
sygn. akt VII U 1308/14

oddala apelację.

Sygn. akt III AUa 396/15

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 3 czerwca 2014 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. odmówił ubezpieczonemu M. M. prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnym warunkach z uwagi na niespełnienie warunków nabycia tego prawa, przewidzianych przepisami ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r., nr 153 poz. 1227 ze zm.), ponieważ nie został udowodniony wymagany 15-letni okres pracy w szczególnych warunkach, wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy.

Odwołanie od powyższej decyzji złożył ubezpieczony, wnosząc o jej zmianę i przyznanie prawa do emerytury za prace w warunkach szczególnych. Ubezpieczony wniósł o zaliczenie mu do okresów pracy w warunkach szczególnych wnioskowanych przed pozwanym organem okresów zatrudnienia w latach 1975 r. - 1993 r. w Przedsiębiorstwie Budownictwa Rolnego w T. przekształconego następnie w Przedsiębiorstwo Budowlane (...) S. A. w T., kiedy zajmował

kolejno stanowiska: majstra produkcji pomocniczej, majstra budowy, kierownika obiektu, a ostatnio kierownika budowy.

W odpowiedzi na odwołanie ubezpieczonego pozwany organ rentowy wniósł o jego oddalenie, podtrzymując stanowisko wyrażone w zaskarżonej decyzji.

Wyrokiem z dnia 25 listopada 2014 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawcy M. M. prawo do emerytury z dniem ukończenia sześćdziesiątego roku życia.

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy oparł na następujących ustaleniach i rozważaniach:

Ubezpieczony M. M. urodzony dnia (...) z zawodu technik budowlany, w dniu 21 maja 2014r. zwrócił się ponownie do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. z wnioskiem o przyznanie prawa do emerytury.

Ubezpieczony w dniu 16 czerwca 2014 r. złożył wniosek do ZUS o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku OFE na dochody budżetu państwa zgodnie z art. 184 ust. 2 ustawy emerytalnej. Wymagany wiek 60 lat ubezpieczony ukończył w dniu (...) r.

Zaskarżoną w niniejszej sprawie decyzją z dnia 3 czerwca 2014 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. odmówił wnioskodawcy prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnym warunkach, z uwagi na niespełnienie warunków nabycia tego prawa, tj. nie udokumentowania przez ubezpieczonego 15 lat pracy w warunkach szczególnych.

Na dzień 1 stycznia 1999 r. organ emerytalny uznał za udowodniony przez ubezpieczonego łączny okres składkowy i nieskładkowy w wymiarze 27 lat, 9 miesięcy i 1 dnia. Organ nie zaliczył ubezpieczonemu żadnego z wnioskowanych okresów pracy do pracy w warunkach szczególnych.

Ubezpieczony z dniem 19 czerwca 1972 r. ukończył zasadniczą szkołę zawodową , zdobywając zawód cieśli.

Ubezpieczony od w okresie od 1 lipca 1972 r. do 31 lipca 1993 r. zatrudniony był w Przedsiębiorstwie Budownictwa Rolniczego w T., przekształconego kolejno w Przedsiębiorstwo Budowlane (...) S. A. w T..

Zakład zatrudniający ubezpieczonego zajmował się świadczeniem usług budowlanych, w szczególności budową budynków mieszkalnych, hal produkcyjnych, konstrukcji stalowych, czy żelbetonowych oraz produkcją materiałów budowlanych m.in. trylinki, betonu, elementów betonowych. W okresie zatrudnienia ubezpieczonego w spornych latach wykonywano prace na takich budowach jak budowa konstrukcji stalowych na P. dla elektrowozów, hala w P. dla duńskiej wytwórni pasz, szklarni w M., budowa obiektu w K., (...) owiec w G.

W pierwszym okresie od 1 lipca 1972 r. do 10 sierpnia 1975 r. zatrudniony był na stanowisku cieśli.

W kwietniu 1972 r. zakład pracy zatrudniający ubezpieczonego skierował go do Technikum Budowlanego dla pracujących, celem podniesienia kwalifikacji i uzupełnienia średniego wykształcenia technicznego.

Od 11 sierpnia 1975 r. do 31 grudnia 1975 r. ubezpieczony wykonywał prace na stanowisku majstra produkcji pomocniczej - głównie betoniarki i zwirowni.

Do jego obowiązków należało w tym czasie min. organizowanie i kierowanie pracą grupy pracowników na określonym przez Kierownika Produkcji Pomocniczej odcinku robót, wykonywanie powierzonych robót zgodnie z dokumentacją projektową, kosztorysową i normami państwowymi, nadzór nad przestrzeganiem przez pracowników ustalonych procesów technologicznych wykonywanych robót oraz przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy, podejmowanie czynności związanych z gospodarczą, techniczną i ekonomiczną stroną wykonywania robót na powierzonym odcinku robót, branie udziału w działalności komisji technicznych ze sprawdzaniem lub odbiorem na powierzonym odcinku, dyscyplinowanie i właściwe zaopatrzenie stanowisk roboczych, dbanie o wysoką jakość produkcji i stosowanie

właściwych procesów technologicznych, instruowanie brygadzystów i robotników, dbanie o przekazanie stanowisk pracy, urządzeń i aparatów następnej brygadzie o stanie do niezwłocznego przystąpienia do prac. Nadto kontrola dyscypliny pracy, sporządzenie zleceń roboczych, ewidencja czasu pracy.

W ramach swojej pracy na powyższym stanowisku ubezpieczony ponosił odpowiedzialność materialną za niewywiązanie się z powierzonych zadań, w szczególności za nieprzestrzeganie przy wykonywaniu powierzonych czynności dyscypliny prac i norm oraz przepisów o jakościowym odbiorze robót, jak również za powierzony sprzęt.

Ubezpieczony przede wszystkim kierował węzłem betoniarskim, produkcją trylinek i innych elementów betonowych - pracował używając cementów, wapna, a wszystko odbywało się na powietrzu w dużym zapyleniu. Ubezpieczony pilnował żeby były spełniane parametry określonych marek betonów, każdy element miał inne wymogi betoniarskie, od oznaczeń b15 do b35.

W okresie od 1 stycznia 1976 r. do 31 grudnia 1979 r. ubezpieczony zajmował stanowisko majstra budowy.

Do jego obowiązków na powyższym stanowisku majstra budowy należało, m.in. organizowanie i kierowanie pracą grupy pracowników na określonym przez Kierownika Grupy Robót odcinku robót, związanych z budową obiektu budowlanego oraz organizowanie i kierowanie pracą osób odbywających praktykę na budowie, rozdział zadań między zespoły robocze, wykonywanie powierzonych robót budowlanych zgodnie z dokumentacją projektową, kosztorysową, normami państwowymi i opracowaniami typowymi, nadzór nad przestrzeganiem przez pracowników ustalonych procesów technologicznych, podejmowanie czynności związanych z gospodarczą, techniczną i ekonomiczną stroną wykonania robót budowlanych na powierzonym odcinku robót, przestrzeganie prawidłowości wykonania wszelkich rusztowań, szalowań nakryć, wykopów i innych urządzeń pomocniczych w sposób zapewniający bezpieczeństwo, dogłębne oglądanie miejsca pracy i instruowanie brygadzystów i robotników, prowadzenie ksiąg pomiarów zgodnie z obowiązującymi przepisami, opiniowanie wniosków o przeszerogowanie pracowników, kontrola dyscypliny pracy i ewidencja czasu pracy i nieobecności pracowników.

Od 1 maja 1976 r. przyznano ubezpieczonemu również dodatek za powierzenie dodatkowych zadań referenta budowy.

Jako majster budowy, ubezpieczony m.in. kierował ludźmi i montażem wielkich konstrukcji drewnianych o rozpiętości 25 metrów, gdzie musiał stanąć na murze i kierować dźwigiem, żeby w odpowiednie miejsce dopasować przenoszoną dźwigiem część. Praca wykonywana była na powietrzu, na dużych wysokościach, podczas której ubezpieczony brał czynny udział, bowiem musiał wszystko bezpośrednio pokazywać podległym pracownikom.

W okresie od 1 stycznia 1980 r. do 31 stycznia 1982 r. ubezpieczony pracował na stanowisku kierownika obiektu. Do jego podstawowych obowiązków należało przyjmowanie od inspektora nadzoru i służby geodezyjnej wytycznych obiektów wraz z punktami wysokościowymi, uzgadnianie szczegółowego harmonogramu robót, gospodarowanie placem budowy zgodnie z zatwierdzonym planem i projektem organizacji robót, przy zakładaniu fundamentów sprawdzanie warunków geodezyjno - inżynierskich, czy odpowiadają wpisowi warunków wpisanych w dokumentacji, organizowanie i kierowanie wykonawstwem całości robót określonych specjalności budowlanej związanych z budową obiektu, nadzór nad pracą techników, majstrów budowlanych i referentów a także koordynacja całością powierzonych im prac, kierowanie całością prac na budowie, kontrola zgodności realizacji obiektów budowlanych z dokumentacją, nadzór nad realizacją dostaw materiałów, rozdzielanie i nadzór nad rozdzielonymi zadaniami między zespoły robocze, kontrola ilości zleconych i wykonanych robót, kontrola prawidłowego rozliczania pracowników. Ubezpieczony jako kierownik obiektu odpowiedzialny był za sukcesywny spływ zleceń do przedsiębiorstwa w dwa dni po zakończeniu prac.

W okresie od 1 grudnia 1982 r. do 31 marca 1993 r. ubezpieczony zajmował ponownie stanowisko majstra budowy. Na tym stanowisku do jego obowiązków należało - analogicznie jak w latach 1976 - 1979 r. - organizowanie i kierowanie pracą grupy pracowników na określonym przez Kierownika Grupy Robót odcinku robót, związanych z budową obiektu budowlanego oraz organizowanie i kierowanie pracą osób odbywających praktykę na budowie, rozdział zadań między zespoły robocze, wykonywanie powierzonych robót budowlanych zgodnie z dokumentacją

projektową, kosztorysową, normami państwowymi i opracowaniami typowymi, nadzór nad przestrzeganiem przez pracowników ustalonych procesów technologicznych, podejmowanie czynności związanych z gospodarczą, techniczną i ekonomiczną stroną wykonania robót budowlanych na powierzonym odcinku robót, przestrzeganie prawidłowości wykonania wszelkich rusztowań, szalowań nakryć, wykopów i innych urządzeń pomocniczych w sposób zapewniający bezpieczeństwo, doglądanie miejsca pracy i instruowanie brygadzystów i robotników, prowadzenie ksiąg pomiarów zgodnie z obowiązującymi przepisami, opiniowanie wniosków o przeszerogowanie pracowników, kontrola dyscypliny pracy i ewidencja czasu pracy i nieobecności pracowników. Nadto ponosił odpowiedzialność za zgodność obmiaru z ilością faktycznie wykonanych robót stosownie do obowiązujących norm i cen jakościowych przy kwalifikowaniu robót, za stwierdzanie czy wykonane roboty odpowiadają normom i wymaganiom technicznym, za należyty odbiór i wykonanych prac, rozliczanie się z wydatkowanej robocizny.

Od 1 kwietnia 1993 r. do 31 lipca 1993 r. ubezpieczony wykonywał pracę na stanowisku kierownika budowy. Do jego obowiązków należało branie udziału w przejęciu protokolarnym od inwestora placu budowy i zapoznanie się dokładnie z terenem przewidzianym pod budowę, przyjmowanie od inwestora nadzoru i służby geodezyjnej wytycznych obiektów wraz z punktami wysokościowymi, uzgadnianie z działem przygotowywania produkcji limitów materiałów podstawowych prefabrykatów i stolarki, gospodarowanie placem budowy, przy zakładaniu fundamentów sprawdzanie warunków geologicznych, inżynierskich w wykopie fundamentowym, organizowanie i kierowanie wykonaniem całości robót określonych specjalności budowlanej, związanych z budową obiektu, nadzór nad pracami majstrów budowlanych, techników i referentów a także koordynacja całości powierzonych prac, koordynacja i nadzór nad przebiegiem produkcji, kontrola realizacji harmonogramów robót, kontrola zgodności realizacji obiektu, koordynowanie pracy majstrów, nadzór nad wykonywaniem robót określonej specjalności technicznej, nadzór nad wykonywaniem robót, określonej wiedzy, nadzór nad bezpieczeństwem obiektu budowlanego, ustalanie jakości i ilości robót podlegających zakryciu, prowadzenie dziennika budowy, nadzór nad konserwacją maszyn, urządzeń i narzędzi oraz utrzymanie ich w stanie nadającym się do eksploatacji, inicjowanie i wprowadzanie postępu technologicznego, ruchu współzawodnictwa i racjonalizacji pracy, tworzenie brygad zespołowej pracy, prowadzenie po zakończeniu robót likwidacji placu budowy, sporządzanie odpowiednich protokołów.

W spornych okresach zatrudnienia ubezpieczonego pracował również świadek R. J., który z zakładu zatrudniony został w tym samym momencie co ubezpieczony, tj. 1 września 1970 r. Świadek pracował początkowo na stanowisku monter konstrukcji żelbetonowych, a w późniejszym okresie w wyniku nabycia uprawnień spawalniczych - na stanowisku spawacza.

W okresie zatrudnienia ubezpieczonego w zakładzie pracował również świadek R. L. - od maja 1976 r. do likwidacji zakładu w 1993 r. na stanowisku spawacza i montażysty. Ubezpieczony w spornym okresie był bezpośrednim przełożonym świadka, nadzorował jego prace i prawidłowe wykonanie zleconych mu zadań przez ubezpieczonego zajmującego wtedy stanowisko majstra budowy.

Powyższy stan faktyczny Sąd I instancji ustalił na podstawie dokumentacji zgromadzonej w aktach emerytalnych pozwanego organu, aktach osobowych ubezpieczonego ze spornego okresu zatrudnienia w Przedsiębiorstwie Budownictwa Rolniczego w T. oraz dokumentacji z akt sprawy, których prawdziwości i rzetelności nie kwestionowała żadna ze stron postępowania. Sąd również nie znalazł podstaw do podważenia jej wiarygodności z urzędu.

Podstawę ustaleń stanu faktycznego stanowiły także zeznania świadków R. J. i R. L., które w ocenie Sądu Okręgowego zasługiwały na wiarę, albowiem były jasne, spójne i rzetelne, a w zestawieniu z dokumentacją zgromadzoną w niniejszym postępowaniu (w szczególności z bogatą dokumentacją z akt osobowych) oraz wystawionymi ubezpieczonemu świadectwami pracy - z 30 lipca 1993 r. oraz 30 sierpnia 1996 r., tworzyły zwartą i logiczną całość, pozwalając poczynić wiążące ustalenia co do charakteru pracy ubezpieczonego na zajmowanych w spornych okresach pracy stanowiskach.

Sąd I instancji podkreślił, iż przesłuchani w sprawie świadkowie znają ubezpieczonego ze wspólnej pracy w Przedsiębiorstwie Budownictwa Rolnego w T. przekształconego następnie w Przedsiębiorstwo Budowlane (...) S.

A. w T., posiadali oni wiedzę co do charakteru pracy i zakresu obowiązków wykonywanych w spornych okresach zatrudnienia przez ubezpieczonego.

Konsekwentnie jako zbieżne z pozostałym materiałem dowodowym Sąd Okręgowy uznał za wiarygodne wyjaśnienia ubezpieczonego słuchanego w charakterze strony, które w zestawieniu z obszerną dokumentacją z akt osobowych ubezpieczonego i zeznaniami świadków, tworzyły spójną całość.

Sąd Okręgowy zważył, iż przedmiotem niniejszego postępowania była kwestia ustalenia prawa ubezpieczonego do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach.

Wyniki przeprowadzonego przez Sąd postępowania dowodowego wykazały, że wnioskodawca na dzień 1 stycznia 1999 r. legitymuje się wymaganym 15 - letnim stażem pracy w szczególnych warunkach, co sprawia, iż stanowisko organu emerytalnego odmawiające wnioskodawcy prawa do wcześniejszej emerytury było bezzasadne.

Ogólne zasady nabywania prawa do emerytury dla ubezpieczonych urodzonych po 1948 r. zostały uregulowane w treści art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tj. Dz. U. z 2013, poz. 1440 ze zm.), zgodnie z którym ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, tj. spełniają łącznie następujące warunki:

- 1) legitymują się okresem zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż: 65 lat - dla mężczyzn, 60 dla kobiet,
- 2) mają okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej: 25 lat dla mężczyzn, 20 dla kobiet,
- 3) nie przystąpili do otwartego funduszu emerytalnego albo złożyli wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa.

Art. 184 ust 2 zmieniony został przez art. 1 pkt 20 ustawy z dnia 11 maja 2012 r. (Dz.U.2012.637) z dniem 1 stycznia 2013r., co skutkuje tym iż od 1 stycznia 2013r. aby uzyskać uprawnienia do emerytury w warunkach szczególnych nie ma konieczności spełniania przesłanki rozwiązania stosunku pracy.

Dla uzyskania uprawnień do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym wymagane jest osiągnięcie wskazanego w przepisach wykonawczych wieku, a także przepracowanie określonej ilości lat w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze.

Aktem wykonawczym, do którego odsyła ustawa o emeryturach i rentach z FUS, jest rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Stosownie do treści § 4 tego rozporządzenia pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) osiągnął wiek emerytalny wynoszący: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn,
- 2) ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

Zgodnie z przepisem § 2 ust 1 i 2 powołanego wyżej rozporządzenia, okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy.

Okresy pracy natomiast, o których mowa w ust. 1, stwierdza zakład pracy, na podstawie posiadanej dokumentacji, w świadectwie wykonywania prac w szczególnych warunkach, wystawionym według wzoru stanowiącego załącznik do przepisów wydanych na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia, lub w świadectwie pracy (§ 2 ust. 2).

Sąd I instancji przypomniał, iż bezspornym jest, że ubezpieczony na dzień 1 stycznia 1999 r. udokumentował okres składkowy i nieskładkowy w wymiarze ponad 25 lat, ponadto nie jest członkiem OFE. Bezspornie również w dniu (...) r. osiągnął wiek 60 lat. Nie udokumentował natomiast - zdaniem pozwanego organu - na dzień wydania decyzji wymaganych 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

Przepisy regulujące postępowanie o świadczenia emerytalno - rentowe przed organem rentowym nie mają zastosowania w postępowaniu sądowym, które regulowane jest przepisami kodeksu postępowania cywilnego. Ewentualne ograniczenia dowodowe mogą zatem wynikać jedynie z przepisów tego kodeksu, przy czym przepisy regulujące postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych (art. 477⁸ i następane k.p.c.) nie zawierają dodatkowych ograniczeń w stosunku do przepisów ogólnych regulujących postępowanie dowodowe (art. 235-309 k.p.c.). Powyższe oznacza, iż okoliczności, od których uzależnione jest prawo do emerytury mogą być wykazywane wszelkimi środkami dowodowymi przewidzianymi w kodeksie postępowania cywilnego, w tym także zeznaniami świadków czy opiniami biegłych, co znajduje bezpośrednie odzwierciedlenie w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 8 sierpnia 2006 r., I UK 27/06, OSNP 2007 nr 15-16, poz. 235, z dnia 2 lutego 1996 r., II URN 3/95, OSNAPiUS 1996 Nr 16, poz. 239, z dnia 25 lipca 1997 r., II UKN 186/97, OSNAPiUS 1998 Nr 11, poz. 342 oraz z dnia 14 czerwca 2006 r., IUK115/06, OSNP 2007 nr 17-18, poz. 257). Zatem dokumenty przedłożone przez strony Sąd ocenia według reguł wynikających z art. 233 k.p.c.

Wobec wątpliwości pozwanego organu rentowego co do charakteru faktycznie wykonywanej przez ubezpieczonego pracy w spornych okresach pracy, Sąd I instancji uznał, że uzupełnienie materiału dowodowego o pełną dokumentację z akt osobowych ubezpieczonego oraz zeznania świadków, pozwoliło udowodnić charakter i rodzaj rzeczywiście świadczonej przez wnioskodawcę pracy, tym samym na zajęcie stanowiska, iż ubezpieczony w kwestionowanych przez pozwanego okresach faktycznie wykonywał prace zaliczaną do pracy w warunkach szczególnych.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy, biorąc pod uwagę fakt, iż ubezpieczony zajmując kolejno stanowiska: majster produkcji, majster budowy, kierownik budowy, kierownik obiektu, z racji zajmowanego stanowiska sprawował nadzór nad całością prac budowlanych, a nie jedynie nad określonym jej wycinkiem, jak również był zwierzchnikiem wszystkich pracowników pracujących na terenie budowy. Mając na uwadze fakt, iż ubezpieczony z racji wykonywania pracy na terenie budowy przy bezpośrednim nadzorze podległych pracowników, jak i wykonywania prac o charakterze administracyjno - biurowym związanych głównie z ewidencją czasu pracy pracowników, opiniowaniem ich oraz składaniem zamówień na materiały niezbędne do pracy oraz ich rozliczaniem, Sąd I instancji stwierdził, iż ubezpieczony świadczył prace w szczególnych warunkach.

Orzekając w niniejszej sprawie, Sąd Okręgowy wziął pod uwagę również zakres obowiązków powierzonych ubezpieczonemu jak również charakter prac przez niego wykonywanych. Zważywszy, że do obowiązków ubezpieczonego na kierowniczych stanowiskach w spornych okresach zatrudnienia należało szereg czynności polegających na bezpośrednim nadzorze prac prowadzonych na budowie przez pracowników różnym specjalizacji budowlanych, uznać należało, iż ogólnie wskazane wyżej obowiązki stanowiły istotę pracy ubezpieczonego. Tym samym potwierdzały istnienie skarżącego ze szczególnymi warunkami pracy, przy pracach budowlanych, w którym jest ona wykonywana w wymiarze uzasadniającym uznanie tej pracy za pracę w szczególnych warunkach.

Nie bez znaczenia dla rozstrzygnięcia powyższej kwestii pozostaje również fakt, iż będąc zatrudnionym na stanowiskach kierowniczych wnioskodawca miał pod swoim zwierznictwem pracowników różnych specjalizacji budowlanych - cieśli, murarzy, zbrojarzy, betoniarzy, monterów konstrukcji, jak również w pierwszym okresie zajmując stanowisko majstra produkcji - pracowników produkujących beton. Nadzór nad powyższymi pracownikami miał charakter nadzoru bezpośredniego o jakim mowa pod poz. 24 działu XIV przywołanego powyżej rozporządzenia.

Zdaniem Sądu Okręgowego, fakt wykonywania przez ubezpieczonego pracy w szczególnych warunkach przy kontroli międzyoperacyjnej, kontroli jakości produkcji i usług oraz dozoru inżyniersko-technicznym na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie znajdują w przypadku

ubezpieczonego potwierdzenie w zgromadzonym w sprawie materiale dowodowym - w szczególności w aktach osobowych ubezpieczonego ze spornego okresu zatrudnienia.

W ocenie Sądu I instancji, faktyczny rodzaj pracy ubezpieczonego został potwierdzony zeznaniami świadków - współpracowników ubezpieczonego ze spornego okresu zatrudnienia - którzy jednoznacznie wskazali, iż wnioskodawca stale i w pełnym wymiarze czasu świadczył pracę na stanowiskach kierowniczych - z różnych okresach pracy bądź majstra, bądź kierownika - nadzorując bezpośrednio prace podległych pracowników na budowie. Świadkowie przesłuchani w sprawie stanowią dla Sądu wiarygodne osobowe źródło dowodowe, ponieważ pracowali w zakładzie pracy w okresie zatrudnienia skarżącego - w związku z powyższym należało uznać, iż posiadają wiedzę w zakresie prac w rzeczywistości wykonywanych przez ubezpieczonego.

Nie bez znaczenia dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy pozostaje fakt, iż zarówno ubezpieczony jak i zeznający w sprawie świadkowie zdołali wiarygodnie wyjaśnić, iż świadcząc pracę zarówno na stanowisku majstra budowy, jak i kierownika budowy, czy kierownika obiektu, skarżący co do zasady wykonywał tożsame zadania. Zmiany stanowiska de facto związane były przede wszystkim ze zwiększonym zakresem obowiązków związanych z nadzorem nad robotami oraz podległymi pracownikami - powierzonych skarżącemu na poszczególnych stanowiskach. W trakcie postępowania świadkowie wprost wskazywali, iż majster miał pod sobą wszystkich pracowników budowy i zawsze musiał być bezpośrednio na placu budowy. W ocenie Sądu I instancji, zaliczeniu podlegają wszystkie okresy pracy, kiedy ubezpieczony zajmował kierownicze stanowiska, bowiem jak wykazało postępowania dowodowe, istota tych prac przez cały czas była ta sama.

Sąd Okręgowy wskazał także, iż ubezpieczony będąc zatrudnionym na stanowiskach kierowniczych, przez cały czas wykonywał prace bezpośrednio na budowie, a czynności o charakterze administracyjnym nie zajmowały skarżącemu wiele czasu, w zasadzie sprowadzały się do prostego, niezasochłonnego wypełniania dokumentów, przy czym zaznaczyć należy, iż ubezpieczony nie posiadał swojego biura, a czynności administracyjne wykonywane były w warunkach polowych lub dokonywał tego poza godzinami pracy w domu. Czynności obejmujące sporządzenie dokumentacji związanej z dozorem stanowią integralną część sprawowanego dozoru. Nie ma zatem podstaw do ich wyłączenia i traktowania odrębnie. W sytuacji, gdy dozór inżynieryjno - techniczny jest pracą w szczególnych warunkach i praca polegająca na dozorcze była wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, nie ma żadnej potrzeby ustalania, ile czasu pracownik poświęcał na bezpośredni nadzór nad pracownikami, a ile na inne czynności, które również były związane z tym dozorem (zob. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 2009 r. II UK 243/08).

Mając na uwadze powyższe, Sąd Okręgowy uznał, że wnioskodawca w okresie od 11 sierpnia 1975 r. do 31 grudnia 1975 r. - jako majster produkcji, od 1 stycznia 1976 r. do 31 grudnia 1979 r. jako majster budowy, od 1 stycznia 1980 r. do 31 stycznia 1982 r. stanowisku kierownika obiektu, od 1 grudnia 1982 r. do 31 marca 1993 r. ponownie jako majster budowy, od 1 kwietnia 1993 r. do 31 lipca 1993 r. jako kierownik budowy, wykonywał prace przy kontroli międzyoperacyjnej, kontroli jakości produkcji i usług oraz dozorcze inżynieryjno-technicznym na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie w niniejszej sprawie w dziale V - w budownictwie i przemyśle materiałów budowlanych pod pozycjami - 3, 4, 5 i 14 - A, zatem świadczył pracę wymienioną pod poz. 24 działu XIV wykazu A stanowiącego załącznik do przywołanego powyżej Rozporządzenia Rady Ministrów. Uwzględnienie bowiem spornego okresu wskazuje, iż staż pracy wnioskodawcy w warunkach szczególnych jest dłuższy niż wymagany ustawą, a zatem, zgodnie z przepisem § 4 rozporządzenia, oznacza spełnienie tego wymogu do przyznania wnioskodawcy świadczenia emerytalnego w wieku obniżonym.

W ocenie Sądu Okręgowego, ubezpieczony spełnił więc wszystkie przesłanki dla nabycia emerytury w obniżonym wieku, ponieważ na dzień złożenia wniosku osiągnął 60 rok życia, udokumentował okres składkowy i nieskładkowy w wymiarze powyżej 25 lat, nie jest członkiem Otwartego Funduszu Emerytalnego, a także spełnił przesłankę legitymowania się co najmniej 15 letnim okresem zatrudnienia w szczególnych warunkach.

Zdaniem Sądu I instancji, w niniejszej sprawie okoliczności, na podstawie których Sąd uznał odwołanie ubezpieczonego za zasadne, zostały ostatecznie wyjaśnione w drodze uzupełnienia materiału dowodowego o dane

zawarte w aktach osobowych ubezpieczonego, zeznania świadków jak i wyjaśnienia ubezpieczonego, wskazujące na zakres obowiązków i charakter pracy ubezpieczonego.

W konkluzji z wyżej przytoczonych względów, Sąd Okręgowy na mocy art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. w związku z cytowanymi wyżej przepisami zmienił decyzję organu rentowego i przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury począwszy od (...) roku tj. od dnia ukończenia 60 roku życia.

Apelację od wyroku wywiódł pozwany organ rentowy, zaskarżając go w całości, zarzucając naruszenie przepisu art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z art. 233 § 1 kodeksu postępowania cywilnego.

Wskazując na powyższe, pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie odwołania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie w tym zakresie sprawy do ponownego rozpatrzenia przez Sąd I instancji.

W uzasadnieniu apelacji skarżący podniósł, że w okresie od 14 sierpnia 1986r. do 18 grudnia 1987r., od 25 września 1990r. do 31 grudnia 1990r. oraz od 20 stycznia 1992r. do 15 grudnia 1992r. ubezpieczony przebywał na urlopie bezpłatnym w macierzystym zakładzie pracy. Wprawdzie ze świadectw pracy wynika, że pracując na eksporcie ubezpieczony był delegowany przez polskie zakłady pracy, ale z uzasadnienia Sądu nie wynika, by Sąd przeprowadził postępowanie dowodowe na okoliczność charakteru pracy ubezpieczonego w Czechosłowacji oraz w Niemczech. Pozwany podkreślił, że w okresie pracy na budowie eksportowej w Niemczech ubezpieczony również przebywał na urlopie bezpłatnym. Sąd zaliczył do stażu pracy w warunkach szczególnych okres 16 lat 1 m-ca 20 dni, co po wyłączeniu okresów urlopów bezpłatnych wynosi mniej niż 15 lat.

W odpowiedzi na apelację ubezpieczony wniósł o jej oddalenie wskazując, iż w okresie od 25 września 1990 r. do 31 grudnia 1990 r. pracował na budowie (...) w Czechosłowacji, wykonując prace na stanowisku starszego majstra (wykaz A dział V poz. 24 rozporządzenia). W okresie od 1 lutego 1992 r. do 31 grudnia 1992 r. pracował w Niemczech w przedsiębiorstwie (...) jako majster pracujący, zaś w pozostałych okresach pracował na stanowisku cieśli.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

W świetle uzupełnionego przez Sąd II instancji postępowania dowodowego, apelacja pozwanego okazała się niezasadna.

Ubezpieczony M. M. wniósł odwołanie od decyzji odmawiającej przyznania mu prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej: „ustawy emerytalnej”). Wskazany przepis wraz z art. 32 ustawy emerytalnej oraz z przepisami rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (dalej: rozporządzenie), określają dla mężczyzn następujące przesłanki prawa do wcześniejszej emerytury: ukończony 60 rok życia, 25-letni ogólny staż ubezpieczeniowy, 15-letni okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze przed 1 stycznia 1999 r. oraz nieprzystąpienie do OFE albo złożenie wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym na dochody budżetu państwa.

Wskazać także należy, iż zgodnie z dyspozycją § 2 ust. 1 rozporządzenia, okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy.

Spór stron sprowadzał się wyłącznie do oceny, czy ubezpieczony legitymuje się 15-letnim stażem pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, bowiem organ rentowy nie kwestionował spełnienia przez wnioskodawcę pozostałych wymienionych wyżej przesłanek.

Organ rentowy nie zaliczył wnioskodawcy żadnego okresu zatrudnienia do stażu pracy w warunkach szczególnych. Wnioskodawca zaś toku postępowania przed Sądem I instancji wnosił o zaliczenie mu do tego stażu okresu pracy od 1 lipca 1972 r. do 31 lipca 1993 r., kiedy to zatrudniony był w Przedsiębiorstwie Budownictwa Rolniczego w T., przekształconego później w Przedsiębiorstwo Budowlane (...) SA w T. na stanowiskach majstra produkcji, majstra budowy, kierownika budowy i kierownika obiektu. Sąd Okręgowy po przeprowadzeniu postępowania dowodowego do stażu pracy w warunkach szczególnych zaliczył ubezpieczonemu cały wnioskowany przez niego okres (łącznie 20 lat 11 miesięcy i 21 dni), uznając, iż w okresie tym stale i w pełnym wymiarze czasu wykonywał pracę wymienioną w wykazie A rozporządzenia w dziale XIV pod poz. 24, sprawując kontrolę międzyoperacyjną, kontrolę jakości produkcji i usług oraz dozór inżyniersko – techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w dziale V wykazu (w budownictwie i przemyśle materiałów budowlanych) pod poz. 3 (prace maszynistów ciężkich maszyn budowlanych lub drogowych), 4 (prace zbrojarskie i betoniarskie), 5 (prace przy montażu konstrukcji metalowych na wysokości) i 14 (prace przy produkcji cementu).

Apelujący zakwestionował natomiast wykonywanie przez wnioskodawcę pracy w warunkach szczególnych w okresach od 14 sierpnia 1986r. do 18 grudnia 1987r., od 25 września 1990r. do 31 grudnia 1990r. oraz od 20 stycznia 1992r. do 15 grudnia 1992r., kiedy to ubezpieczony przebywał na urlopie bezpłatnym w macierzystym zakładzie pracy, pracując na budowach eksportowych.

Urlopu bezpłatnego, udzielonego w związku ze skierowaniem do pracy za granicą, nie wlicza się bowiem do okresu pracy w warunkach szczególnych wykonywanej u macierzystego pracodawcy, uprawniającego do emerytury w obniżonym wieku na podstawie art. 184 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 32 ustawy emerytalnej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 2011 r., I UK 127/11, Lex nr 1227549; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 października 2013 r., I UK 108/13, Lex nr 1448693).

Zgodnie jednak z ugruntowaną linią orzecniczą, do okresu pracy w warunkach szczególnych wymaganego przepisem § 4 ust. 1 rozporządzenia wlicza się okresy wykonywania za granicą u zagranicznych pracodawców prac wymienionych w wykazach stanowiących załącznik do tego rozporządzenia, jeżeli są one uznane za okresy składkowe w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt 1 lub art. 6 ust. 2 pkt 1 lit. d ustawy o emeryturach i rentach z FUS (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 5 marca 2003 r., II UK 196/02, OSNP 2004/8/144; 30 sierpnia 2001 r., II UKN 500/00, OSNP 2003/10/258; 1 czerwca 2010 r., II UK 5/10, LEX nr 589882; 12 lipca 2011 r., II UK 382/10, LEX nr 989132). Przepis art. 6 ust. 2 pkt 1 lit. d ustawy o emeryturach i rentach z FUS stanowi, iż za okresy składkowe uważa się również przypadające przed dniem 15 listopada 1991 r. okresy zatrudnienia po ukończeniu 15 lat życia obywateli polskich za granicą u innych pracodawców zagranicznych, jeżeli w okresie pracy za granicą były opłacane składki na ubezpieczenie społeczne w Polsce bądź też, za które nie było obowiązku opłacania składek.

Organ rentowy nie kwestionował faktu, iż okresy pracy ubezpieczonego za granicą zaliczyć należy do okresów składkowych. Podnosił jedynie, iż Sąd I instancji nie przeprowadził postępowania dowodowego na okoliczność charakteru pracy ubezpieczonego w Czechosłowacji i Niemczech. W związku z powyższym, w celu ustalenia, czy praca świadczona przez ubezpieczonego na budowach eksportowych w okresach od 14 sierpnia 1986r. do 18 grudnia 1987r., od 25 września 1990r. do 31 grudnia 1990r. oraz od 20 stycznia 1992r. do 15 grudnia 1992r. spełniała warunki uznania jej za pracę w warunkach szczególnych w rozumieniu art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej, Sąd Apelacyjny przesłuchał uzupełniająco wnioskodawcę.

Jak wynika z zeznań ubezpieczonego, pracując na kontrakcie w okresie od sierpnia 1986r. do grudnia 1987r., był zatrudniony w Czechosłowacji jako cieśla. Do jego obowiązków należało robienie szalunków, zbrojeń i betonu. Wnioskodawca musiał sobie sam przycinać deski na pile tarczowej. Była to praca na wysokościach, gdyż rozpoczynała się na kondygnacji na wysokości 2,8 m i z czasem, wraz rozwojem budowy, ubezpieczony pracował na coraz wyższych poziomach.

Odnosnie okresu od 25 września 1990 r. do 31 grudnia 1990 r. wnioskodawca wskazał, iż pracował na budowie (...) w Czechosłowacji na stanowisku starszego majstra. Do jego obowiązków należało montowanie rurociągów i estakad, była to praca na wysokościach.

W okresie od 1 lutego 1992 r. do 31 grudnia 1992 r. ubezpieczony pracował w Niemczech we F. jako majster pracujący, wykonując zbrojenia, betonowania. Również tu wykonywał pracę na wysokościach, gdyż obowiązki swoje wykonywał na wysokości pierwszego piętra i wyżej.

Po uzupełnieniu postępowania dowodowego, Sąd Apelacyjny doszedł do przekonania, iż wnioskodawca będąc delegowanym na budowy eksportowe, stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał prace w warunkach szczególnych, o których mowa w rozporządzeniu w wykazie A w dziale V pod poz. 5 (prace przy montażu konstrukcji metalowych na wysokości – cieśla wykonujący prace na wysokości) oraz w zarządzeniu nr 9 Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dnia 1 sierpnia 1983 r. w sprawie wykazu stanowisk pracy w zakładzie pracy nadzorowanych przez Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych w dziale V pkt 5 (prace przy montażu konstrukcji metalowych na wysokości) poz. 3 (cieśla wykonujący prace na wysokości).

Ze znajdujących się w aktach osobowych dokumentów takich jak zawiadomienie z D. Eksportu (...) T. z 17 stycznia 1994 r., zawiadomienie D. Eksportu z dnia 2 stycznia 1991 r., skierowanie pracownika wyjeżdżającego do pracy na budowę zagraniczną czy zawiadomienia z dnia 7 stycznia 1988 r., jak również nadesłanych przez wnioskodawcę odpisów zawiadomień o skierowaniu pracownika na budowę eksportową, umowy o pracę oraz świadectw pracy wynika w sposób jednoznaczny, iż wnioskodawca był zatrudniony na budowach eksportowych jako cieśla, starszy majster bądź majster pracujący. Na podstawie zeznań wnioskodawcy złożonych w toku postępowania drugoinstancyjnego Sąd Apelacyjny ustalił natomiast, jaki był jego dokładny zakres obowiązków. Ustalenia te pozwoliły zaś stwierdzić, iż wnioskodawca także za granicą wykonywał pracę w warunkach szczególnych.

Analizując zgromadzony przez Sąd I instancji materiał dowodowy jak również złożone przed tutejszym Sądem zeznania wnioskodawcy, Sąd Apelacyjny doszedł także do wniosku, iż do stażu pracy w warunkach szczególnych należało także doliczyć wnioskodawcy okres zatrudnienia jako cieśla od 1 lipca 1972 r. do 10 sierpnia 1975 r. Jak wynika z zeznań wnioskodawcy, w okresie tym wnioskodawca szalował, betonował i zbroił zbiorniki retencyjne na budowie w T.. Z uwagi jednak, iż była to praca na wysokościach (powyżej 5 m), okres ten winien zostać uznany za pracę w warunkach szczególnych wymienioną w rozporządzeniu w wykazie A w dziale V pod poz. 1 (roboty wodnokanalizacyjne oraz budowa rurociągów w głębokich wykopach) oraz pod poz. 5 (prace przy montażu konstrukcji metalowych na wysokości). Stanowisko cieśli zostało także wymienione z zarządzeniu nr 9 Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dnia 1 sierpnia 1983 r. w sprawie wykazu stanowisk pracy w zakładzie pracy nadzorowanych przez Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach uprawniające do wcześniejszego przejścia na emeryturę oraz do wzrostu emerytury lub renty w dziale V pkt 1 (roboty wodno-kanalizacyjne oraz budowa rurociągów w głębokich wykopach) poz. 4 (cieśla), pkt 5 (prace przy montażu konstrukcji metalowych na wysokości) poz. 3 (cieśla wykonujący prace na wysokości) oraz pkt 7 (prace przy wykonywaniu konstrukcji nabrzeży falochronów oraz innych budowli hydrotechnicznych w nawodnionych wykopach lub na styku woda-ląd) poz. 3 (cieśla).

Do zaliczonego już zatem przez Sąd I instancji okresu pracy w warunkach szczególnych w wymiarze 20 lat 11 miesięcy i 21 dni należało dodać 3 lata 1 miesiąc 10 dni.

Zauważyć wprawdzie należy, iż Sąd I instancji niezasadnie zaliczył wnioskodawcy do stażu pracy w warunkach szczególnych okresy zatrudnienia na stanowiskach kierownika budowy (od 1 kwietnia 1993 r. do 31 lipca 1993 r. – 4 miesiące) i kierownika obiektu (od 1 stycznia 1980 r. do 31 stycznia 1982 r. – 2 lata 1 miesiąc). Jak bowiem wynika z zakresu obowiązków ubezpieczonego, wbrew jego twierdzeniom, poza pracami i nadzorem nad pracami wykonywanymi w warunkach szczególnych przez pracowników jego brygady, wykonywał on także szereg czynności typowo administracyjnych takich jak wypełnienie deklaracji do organu nadzoru budowlanego, analiza dokumentacji projektowo – kosztorysowej, uzgadnianie z działem technicznym plany zagospodarowania placu budowy i inne (k.

25 i k. 96 akt osobowych). Okoliczność ta pozostaje jednak bez wpływu na trafność rozstrzygnięcia w przedmiotowej sprawie, bowiem po odliczeniu powyższych okresów (łącznie 2 lata 5 miesięcy) wnioskodawca posiada staż pracy w warunkach szczególnych w wymiarze 21 lat 8 miesięcy i 1 dzień, a zatem spełnia przesłankę co najmniej 15 lat pracy w warunkach szczególnych.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację organu rentowego.

SSA Lucyna Ramlo SSA Jerzy Andrzejewski SSA Michał Bober